

Europejski projekt standardu jakości profilaktycznego programu antynarkotkowego¹

Artur Malczewski

Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii

Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii

Cele i założenia projektu

W Europie coraz bardziej widać potrzebę prowadzenia działań zarówno w oparciu o przeprowadzoną wcześniej diagnozę jak również według standardów jakości. Pomimo powszechnej zgody, co do potrzeby wdrażania działań według sprawdzonych i rekomendowanych metod. Nadal nie ma zbyt wielu rekomendacji oraz wskazówek dla praktyków, jakie metody są najbardziej efektywne w profilaktyce. Projekt² ma za zadanie dostarczyć decydentom i specjalistom wspólnie uzgodnionych standardów programów profilaktycznych opartych na solidnych podstawach metodologicznych, które będą pomocne w wyborze, rozpowszechnianiu lub opracowaniu najlepszych praktyk we wszystkich rejonach profilaktyki uzależnień od narkotyków. Dzięki temu osoby zaangażowane w profilaktykę będą miały jednoczesny dostęp do dorobku naukowego, strategii oraz działań praktycznych. Ponadto będą mogły również skutecznie realizować cele zawarte w Krajowych Strategiach Antynarkotkowych oraz Unijnym Planie Działania w zakresie Narkotyków. Warto podkreślić, że przy opracowywaniu europejskich standardów wykorzystywane są różne techniki badawcze: *Delphi metod*, *Focus group* oraz *Filed testing*. Podstawą projektu jest przegląd literatury, czyli w tym przypadku istniejących standardów lub wskazówek.

¹ Artykuł ukazał się w czwartym numerze Serwisu Informacyjnego Narkomania w 2009 roku.

² Projekt realizowany jest ze środków Komisji Europejskiej w ramach Programme of Community Action in the field of Public Health (2003-2008). Nazwa projektu "European standards in evidence for drug prevention", Numer: 2007304.

Początek prac nad europejskimi standardami

Prace nad projektem rozpoczęły się w Mediolanie w 2007 roku. Opracowano na nim założenia badania, jak również powołano grupę krajów chcących go realizować³. Inicjatorem spotkania było Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii. Ponadto w projekcie biorą udział następujące instytucje z sześciu krajów UE, z których prawie wszystkie, z wyjątkiem Rumunii i Węgier były reprezentowane w Mediolanie:

- Centre for Public Health, Liverpool John Moores University (Wielka Brytania) – lider projektu,
- Azienda Sanitaria Locale della Città di Milano oraz Azienda Sanitaria Locale n. 2 -Savonese (Włochy),
- Consejería de Sanidad - Servicio Gallego De Salud (Xunta De Galicia) (Hiszpania),
- Institute for Social Policy and Labour (Węgry),
- National Anti-Drug Agency (Rumunia),
- Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii (Polska).

Pierwszy etap prac, analiza istniejących standardów

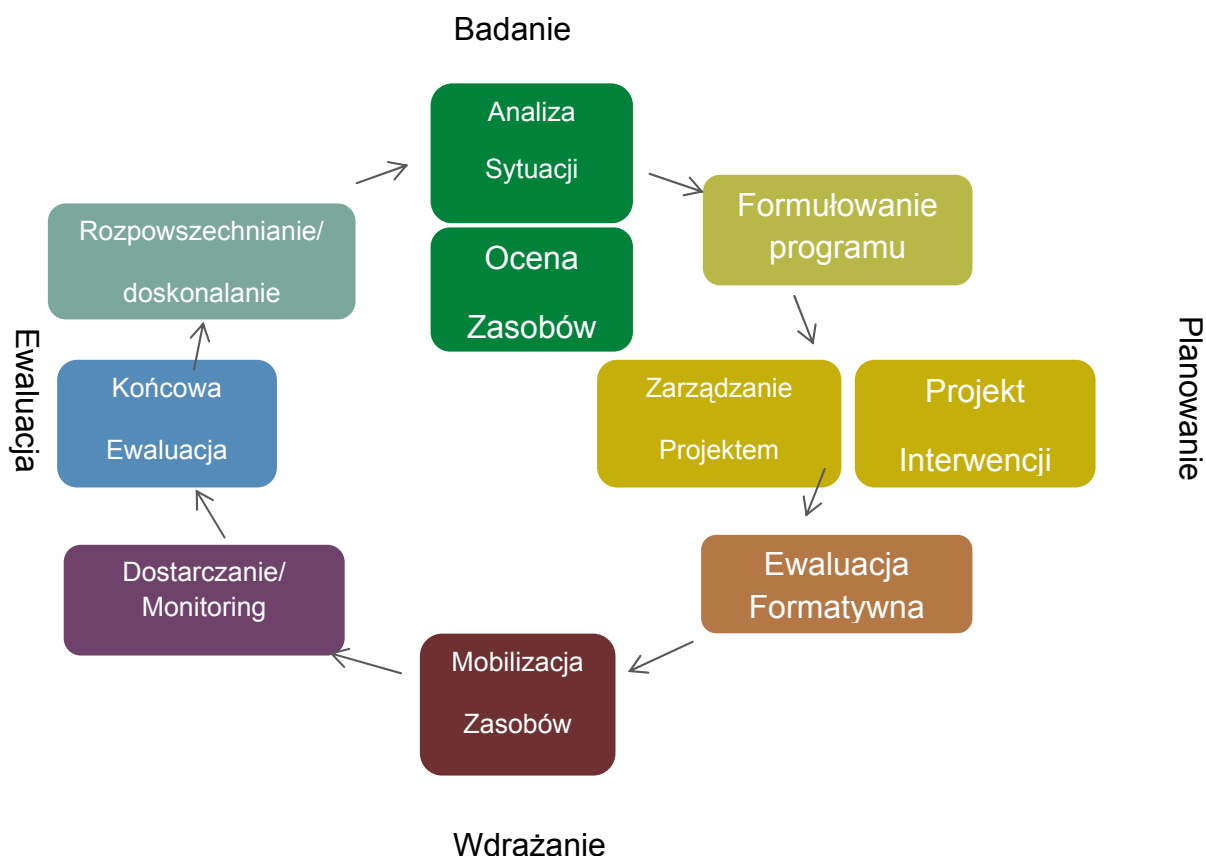
W ramach pierwszego etapu prac zebrano i przeanalizowano, dokumenty zawierające wskazówki, rekomendacje lub wytyczne dla programów profilaktycznych. Wsparciem w wyszukiwaniu istniejących standardów była sieć Reitox Natonal Focal Point⁴. W jej ramach rozesłana została ankieta mająca na celu zebranie istniejących w Europie standardów. W efekcie zidentyfikowano istnienie dokumentów zawierających wskazówki (*ang. guidance*) w 12 krajach UE. Ponadto kontaktowano się emailowo z międzynarodowymi instytucjami zajmującymi się profilaktyką. Dodatkowo standardów wyszukiwano w Internecie. Do końcowej analizy wybrano 20 dokumentów. Podzielone zostały one na trzy typy: wytyczne (*ang. guidelines*); standardy (*standards*) oraz rekomendacje (*recomendations*) ze względu na ich cel, zawartość, sposób opracowania oraz status.

³ Relacja z tego spotkania została przedstawiona na łamach Serwisu w artykule Artura Malczewskiego Artur Malczewski „Europejski Projekt Badawczy dotyczący standardu programu profilaktycznego”, Serwis Informacyjny NARKOMANIA nr 3 (38) 2007.

⁴ Informacje o celach i zadaniach Focal Pointów znajdują się na stronie:
<http://www.emcdda.europa.eu/about/partners/reitox-network>

- Celem **wytycznych** jest przede wszystkim decyzja dotycząca poprawnej interwencji oraz design. Ten typ dokumentu zawiera instrukcję z informacjami ilościowymi. Przewodniki były przygotowane w oparciu o systematyczny przegląd literatury a jego funkcją są rekomendacje sugerowane jako najlepsza opcje. W ramach projektu zidentyfikowano dwa takie dokumenty.
- Do **standardów** zaliczono opracowania zawierające jakościową oceną oraz porównanie projektów. W tego typu dokumentach koncentrowano się na technicznym i formalnym aspekcie. Opracowanie standardów opierało się na opiniach ekspertów oraz przeglądzie już istniejących standardów. Były one przygotowywane przede wszystkim w celu określenia projektów do finansowania lub nadania im certyfikatów.
- Ostatnią grupę stanowiły dokumenty zawierające **rekomendacje**. Celem tych opracowań było przekazanie ogólnych wskazówek jak należy przygotowywać program profilaktyczny. Pełnią one rolę wstępu do działań profilaktycznych i mają charakter ogólnych sugestii oraz idei.

Na podstawie przeglądu dokumentów opracowano cykl projektu (wykres 1), który stanowił punkt wyjściowy dla dalszych prac.

Metody badawcze drugiego etapu prac

Analiza zebranych dokumentów pozwoliła na stworzenie długiej listy standardów, która jest zbiorem do porównań jak również jest rezultatem analizy sama w sobie (Tabela 1). W najbliższej fazie projektu (styczeń 2010) przeprowadzone zostaną konsultacje opracowanych standardów za pomocą Delphi metod. Od 100 do 200 osób, w każdym kraju weźmie udział w ankiecie on-line. Celem tego etapu pracy jest pogłębienie wiedzy na temat priorytetów wśród specjalistów do spraw profilaktyki uzależnień a także uzyskanie informacji na temat treści jakich oczekują oni od dobrej interwencji lub programu profilaktycznego. Po zrealizowaniu ankiety w ramach Delphi przewidziana jest szczegółowa praca w grupach fokusowych, aby dopracować treści standardów i rozwinięcia poszczególnych jej elementów. Następnie planowane są konsultacje ze specjalistami w celu upewnienia się, że standardy mają zasadny, użyteczny i wykonalny charakter (ang. *field testing*). Osoby zainteresowane wypełnieniem ankiety on-line lub wzięciem udziału w grupach focusowych proszone są o kontakt z polskim koordynatorem projektu: Arturem Malczewskim, kierownikiem Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii (artur.malczewski@kbpn.gov.pl). Ponadto szczegółowe informacje na temat projektu znajdują się na również na stronie internetowej <http://www.cph.org.uk/drugprevention/>. Efektem pracy będzie opracowanie standardów, które składać się będą z trzech poziomów.

- **Poziom 1** zawiera etapy Cyklu Projektu i prowadzi przez proces profilaktyczny, począwszy od Analizy Sytuacji a skończywszy na Rozpowszechnianiu i Doskonaleniu.
- **Poziom 2** zawiera szczegółowe opisy komponentów każdego etapu, w tym planowane działania. Większości użytkowników ten poziom dostarczy najwięcej użytecznych informacji.
- **Poziom 3** zawiera szczegółowe opisy dotyczące realizowania poszczególnych komponentów i ich dokumentowania. Ten poziom najbardziej zainteresuje twórców programów, realizatorów i badaczy.

Badanie metodą Delphi dotyczy **Poziomu 2**. Polega ona na osiągnięciu kompromisowego rozwiązania w odniesieniu do poszczególnych zagadnień za pomocą skal zawartych w kwestionariuszu. Podczas pierwszej serii (w dniach 11 – 24 stycznia) należy określić na skali istotność każdego komponentu oraz, wedle uznania, zamieścić swoje przemyślenia i wnioski.

Podczas drugiej serii, osoby biorące udział w pierwszej, zostaną ponownie poproszone o ocenę komponentów na skali, jednak tym razem respondenci znali będą odpowiedzi innych respondentów z wszystkich krajów uczestniczących w projekcie wraz z podsumowaniami odpowiedzi pisemnych. Druga seria badania odbędzie się w dniach 8 – 21 luty.

Tabela 1. Struktura proponowanych Standardów

Poziom 1: Etapy cyklu projektu	Poziom 2: Komponenty
1. Analiza Sytuacji	1. Ocena używania narkotyków i potrzeb społeczności 2. Zdefiniowanie problemu – Uzasadnienie interwencji 3. Rozpoznanie grupy docelowej – Analiza czynników ryzyka i czynników ochronnych
2. Ocena Zasobów	1. Poznanie strategii i uregulowań prawnych 2. Określenie potencjalnych źródeł finansowania 3. Identyfikacja zaangażowanych stron i usług 4. Ocena grupy docelowej i zasobów społeczności 5. Ocena własnego potencjału
3. Opracowanie Programu	1. Zdefiniowanie grupy docelowej 2. Określenie celów 3. Określenie miejsca realizacji programu 4. Podsumowanie dotychczasowego dorobku 5. Przedstawienie ram teoretycznych 6. Opracowanie lub wybór skutecznej interwencji 7. Określenie ram czasowych 8. Zapewnienie etycznego charakteru interwencji
4. Projekt Interwencji	1. Projektowanie z myślą o jakości i skuteczności 2. Dopasowanie interwencji do grupy docelowej 3. Opis interwencji 4. Zaplanowanie końcowych badań ewaluacyjnych – Zdefiniowanie wskaźników 5. Zaplanowanie zbierania danych potrzebnych do monitorowania i ewaluacji
5. Zarządzanie Projektem	1. Strategiczne zaplanowanie programu 2. Zaangażowanie w proces planowania wszystkich stron projektu 3. Zaplanowanie budżetu i określenie kosztów 4. Zbudowanie kompetentnego zespołu 5. Określenie zasobów materialnych 6. Promocja wzajemnej komunikacji 7. Zapobieganie ryzyku – Ochrona zdrowia 8. Opracowanie pisemnego planu projektu
6. Ewaluacja Formatywna	1. Ocena spójności i wykonalności 2. Umożliwienie zrównoważonego rozwoju programu 3. Przeprowadzenie interwencji pilotażowej
7. Mobilizacja Zasobów	1. Wyszukanie personelu przed realizacją programu 2. Współpraca ze wszystkimi stronami projektu 3. Zbiórka funduszy 4. Nabór uczestników 5. Przygotowanie materiałów programowych

8. Realizacja i Monitorowanie	1. Strategiczna i elastyczna realizacja programu 2. Monitorowanie i modyfikacja w fazie realizacji 3. Utrzymanie uczestników 4. Wsparcie dla personelu podczas realizacji programu
9. Ewaluacje Końcowe	1. Przeprowadzenie ewaluacji wyniku 2. Przeprowadzenie ewaluacji procesu
10. Rozpowszechnianie i Doskonalenie	1. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju 2. Sprawozdawczość z realizacji programu 3. Umożliwienie innym podmiotom realizacji interwencji w przyszłości

Zakończenie projektu i kolejny krok

Rezultat projektu, czyli opracowane standardy, mają poprawić realizację działań z zakresu profilaktyki narkotykowej poprzez wypełnienie luki między naukowcami, praktykami a osobami decyzyjnymi. W tym celu realizatorzy projektu planują aplikowanie o kolejne środki UE na rozpowszechnianie jego rezultatów. W styczniu Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii we współpracy z Liverpool John Moore University organizuje dla krajów UE spotkanie, na którym zostaną przygotowane zarysy wniosku o środki na rozpowszechnianie europejskich standardów w poszczególnych krajach. Ponadto wyniki projektu, który zakończy się w grudniu 2010 roku będą prezentowane w ramach corocznych spotkań organizowanych przez Centrum Informacji o Narkotykach i Narkomanii: dla Sieci Ekspertów Wojewódzkich ds. informacji o narkotykach i narkomanii, sieci gmin monitorujących problem narkotyków i narkomanii czy programów redukcji szkód.